

Beroering over inkomensquoten

Naar aanleiding van een artikel in *de Volkskrant* van 21 januari jl. is er in den lande enige deining ontstaan over de hoogte van de inkomensquoten zoals die op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) door o.a. het Centraal Planbureau worden berekend. Hoe emotioneel deze kwestie ligt, blijkt uit een reactie van de zijde van de PPR: „De hoge arbeidsinkomensquote gebruiken om de angst voor werkloosheid aan te wakkeren en zo de lonen onder druk te zetten, blijkt opnieuw een slag in de lucht. De herziene berekening van het CBS heeft dit wapen in de psychologische oorlog over inkomens onbruikbaar gemaakt” (*de Volkskrant*, 22 januari 1981).

Wie enigszins bekend is met het doen en laten van het CBS, kan weten dat deskundigheid en integriteit ervan boven alle twijfel zijn verheven. Niet voor niets wordt wel gezegd dat ons CBS tot de beste bureaus ter wereld behoort. Het lijkt dan ook onwaarschijnlijk dat de CBS-gegevens fundamenteel fout zouden zijn.

Hiervoor pleit ook het volgende. Een niet onbelangrijk deel van het bedrijfsleven is de categorie beurs-NV's. Deze NV's kan men in twee groepen splitsen, nl. de „multinationals” en de meer lokaal opererende NV's. Om inzicht te krijgen in de economische ontwikkeling in ons land zijn met name de gegevens van die lokaal opererende NV's van belang. Daarom werd door ons een gegevensverzameling (databank) opgezet op basis van jaarrekeningen van honderd lokale beurs-NV's over de periode 1971-1978. Een indicatie van het belang van deze NV's geeft het aantal werknemers 1). Dit bedroeg in 1978 ruim 330.000. De betreffende NV's zijn o.a. actief op het terrein van de voedingsmiddelen, textiel, metaalproducten, elektrotechniek, chemie, uitgeverij, bouwnijverheid, scheepsbouw en handel. Van deze NV's werd per jaar de arbeidsinkomensquote berekend. Datzelfde werd gedaan op basis van CBS-gegevens van vijftien bedrijfsklassen, waarvan op de beurs één of meer van de honderd lokale NV's waren vertegenwoordigd. In tabel 1 zijn de berekende quoten opgenomen.

Tabel 1. Arbeidsinkomensquoten in procenten

| Jaar | Vijftien bedrijfsklassen op basis CBS-gegevens | Honderd beurs-NV's | Verschil |
|------|--|--------------------|----------|
| 1971 | — a) | 83,5 | |
| 1972 | 82,6 | 83,1 | -0,5 |
| 1973 | 83,5 | 83,2 | 0,3 |
| 1974 | 84,7 | 83,0 | 1,7 |
| 1975 | 91,6 | 87,9 | 3,7 |
| 1976 | 88,5 | 87,1 | 1,4 |
| 1977 | 89,5 | 88,1 | 1,4 |
| 1978 | — a) | 86,8 | |

a) (nog) geen officiële gegevens per bedrijfsklasse bekend.

Uit tabel 1 blijkt dat beide reeksen niet fundamenteel van elkaar verschillen. Indien het CBS haar gegevens enigszins zou moeten bijstellen, dan zal, althans wat de 15 bedrijfsklassen betreft, de correctie vermoedelijk slechts marginaal zijn.

Wil dit nu zeggen dat de arbeidsinkomensquote een goede maatstaf is om aan te geven of er al dan niet ruimte is voor loonsverhoging? Het antwoord luidt: geenszins. Om deze stelling te onderbouwen moeten we eerst kijken naar het complement van de arbeidsinkomensquote,

d.w.z. de kapitaalinkomensquote. Daarover bestaat nogal wat misverstand in die zin dat kapitaalinkomen gelijk wordt gesteld met winst, terwijl winst — naast rente en winstbelasting — slechts een onderdeel van het kapitaalinkomen is. Splitsing van de kapitaalinkomensquote in een drietal componenten geeft daarom een beter inzicht in de positie van het bedrijfsleven. Zie tabel 2.

Tabel 2. Ontwikkeling van het kapitaalinkomen en de rentabiliteit van beurs-NV's

| Jaar | Kapitaalinkomensquote | | | Rentabiliteit meer (+), of minder (-) dan het rendement op staatsobligaties | |
|------|-----------------------|-------------------------|-----------------------------|---|-------------------------|
| | totaal | waarvan rente- quote | waarvan belasting- quote | | waarvan winst- quote |
| 1971 | 16,5 | 4,3 | 5,2 | 7,0 | + 0,3 |
| 1972 | 16,9 | 4,0 | 5,7 | 7,2 | + 1,2 |
| 1973 | 16,8 | 4,3 | 5,9 | 6,6 | + 0,6 |
| 1974 | 17,0 | 5,7 | 4,9 | 6,4 | - 0,8 |
| 1975 | 12,1 | 5,7 | 2,8 | 3,7 | - 3,6 |
| 1976 | 12,9 | 6,0 | 2,8 | 4,1 | - 2,9 |
| 1977 | 11,9 | 5,8 | 3,4 | 2,7 | - 4,0 |
| 1978 | 13,2 | 6,0 | 3,4 | 3,8 | - 1,8 |

Wat uit het verloop van de arbeidsinkomensquote (tabel 1) niet blijkt, wordt zichtbaar in tabel 2. De winstquote is in de periode 1971-1978 nagenoeg gehalveerd en verschilt weinig meer van nul. Nu zou men kunnen vragen: „So what?”. Het antwoord hierop laat zich vrij gemakkelijk formuleren wanneer we een ander gegeven van de beurs-NV's in de beschouwing betrekken, nl. het ingezette eigen (ondernemend) vermogen. Het blijkt dan dat de winst in procenten van het eigen vermogen (de rentabiliteit) sinds 1974 lager is dan het rendement op staatsobligaties. Hier wreekt zich de gestegen rentestand. Enerzijds zijn daardoor de vaste rentelasten voor het bedrijfsleven hoog, wat als zodanig de winst onder druk zet. Anderzijds komt de rentabiliteit (verder) beneden het rendement op staatsobligaties te liggen. De investeringsgeneigdheid en daarmee de werkgelegenheid komen dan eveneens onder druk te staan. Immers, beleggen in staatsobligaties (grosso modo zonder risico) levert meer op dan investeren in ondernemingen met risico 2).

De conclusie moet dan ook zijn dat de arbeidsinkomensquote een gebrekkige maatstaf is om de positie van het bedrijfsleven aan te geven. Beter zou zijn dat de overheid en de sociale partners meer gingen letten op de rentabiliteit van het ondernemend vermogen. De vraag naar gegevens daarover bij het CBS zou vergroot moeten worden. Politici zouden die vraag moeten stimuleren en de daarvoor benodigde extra mankracht bij het CBS beschikbaar moeten doen stellen.

J. Keus

1) De gegevens welke in dit artikel over de beurs-NV's worden vermeld, zijn ontleend aan: J. Keus, *Bedrijven in de tang van de hefboomfactor*, Rapport 8011/A/ACC, Centrum voor Bedrijfs-economisch Onderzoek, Erasmus Universiteit Rotterdam. Exemplaren van dit rapport kunnen door belangstellenden bij de schrijver worden aangevraagd.

2) Binnenkort zal in een uitvoeriger artikel, waarin ook de relatie winst-werk wordt onderzocht, nader op de problematiek van de loonruimte worden ingegaan.